

Доповідь на засіданні міського методичного об'єднання «Особливості читацької поведінки юнацтва на початку XXI століття (підсумки анкетування старшокласників шкіл м. Лозова)»

Читання з незапам'ятних часів було важливим елементом високого розвитку як особистості, так і суспільства в цілому. Воно впливало на інтелект людини, давало їй життєві орієнтири, розвивало уявлення, готувало до ефективної участі у соціальному, релігійному, культурному і політичному житті. Воно змушувало по-новому дивитися на світ. Це було до недавнього часу. Адже в останні десятиріччя людство зіткнулося з проблемою нечитання або читання від випадку до випадку. Актуальними стали наступні проблеми:

- зниження інтересу населення до друкованої преси;
- зростання невимогливості смаку і переваг в області читання;
- зниження рівня освіченості населення;
- зміщення видавничої політики в бік випуску літератури зниженою (з точки зору складності форм і змісту) інформаційної цінності;
- зростання суто розважальної складової читання і прагнення людей (особливо молодших поколінь) звести до мінімуму витрати інтелектуальних зусиль під час читання.

Це неминуче веде до швидкої культурної деградації суспільства, до зниження рівня загальнокультурної та професійної компетентності населення, до нездатності зрозуміти й прийняти не лише інші культури, але і незнайомі області власної культури, що загрожує накопиченням невирішених проблем у суспільстві і навіть наступними соціальними заворушеннями та вибухами (оскільки некомпетентні громадяни не вміють адекватним чином ні визначити, ні сформулювати соціально значущі проблеми, ні знайти шляхи їх вирішення).

Не менш важливим є значення читання для підростаючого покоління та молоді. Від того, що і як читають молоді, залежить, який моральний потенціал вони принесуть у доросле життя.

На читацьку діяльність юнацтва впливати можуть наступні фактори:

- суспільні зміни, пов'язані з працею, навчанням, суспільною діяльністю;
- зміни у внутрішньому світі, переживання, цінності;
- стан здоров'я;
- особисте та сімейне життя;
- дозвілля, спілкування, хобі.

На думку Казарінової І.Н. Важливо знайти опори, на які читач може і повинен опертися.

Серед них вона виділяє

- опору на власні потреби та інтереси;
- опору на ті твори, які були пов'язані з емоційно окрашеними подіями життя;
- опора на улюблені з дитинства твори;
- опора на референтне читацьке оточення.

Статус книги у наш час залишається високим. Крім того, на думку Ю.П. Мелентьєвої, навколо Інтернета створюється нова читацька віртуальна еліта, яка отримує вільний доступ до електронних каталогів, повнотекстових баз традиційних бібліотек всього світу, а також до електронних бібліотек, широко представлених в

Інтернеті.

Серед позитивних якостей Інтернету: його транснаціональність, стирання кордонів між країнами, політичними режимами, культурних та мовних кордонів. З іншого боку можливість дезінформації, наявність порнографічних, сексуальних, насильницьких сайтів, які негативно впливають на свідомість молодого покоління.

Заслуговують на увагу проекти, які проводилися і проводяться в Україні. Так в 2009 році, оголошеним роком молоді, в ХДНБ ім. В. Г. Короленка з метою привернення уваги громади м. Харкова до проблеми читання молоді, було започатковано регіональний дослідницький проект під девізом «Час читати!» Основна мета проекту полягала в стимулюванні інтересу молоді до читання.

Основним інструментарієм стала анкета з 6 запитань, пов'язаних із проблемами молодіжного читання.

Опрацювання анкет показало, що молодь Харкова продовжує читати. На першому місці у них залишається читання для душі, на другому – нормативно-прагматичне. Молодь цікавиться психологією, культурою, мистецтвом, історією, філософією. Для більшості опитаних книга залишається найбільш актуальним і цінним джерелом інформації.» В той же час дослідження засвідчило різноманітність джерел, з яких харків'яни отримують необхідні для себе відомості, до них входить й Інтернет. Книги беруть в бібліотеках (у тому числі в домашніх), у друзів, в мережі Інтернет.

Художня література, представлена як класиками, так і сучасними українськими, російськими і зарубіжними письменниками, такими як С. Жадан, Л. Лузіна, Г. Пагутяк, Д. Браун, С. Майер та ін. До п'ятірки найбільш популярних авторів увійшли: М. Булгаков, П. Коельо, Л. Толстой, Е. М. Ремарк і Дж. Роулінг.

Відбуваються дослідження і в нашому місті Лозова.

Протягом поточного навчального року (2013-2014) серед учнів шкіл м.Лозова Харківської області було проведено анкетування, метою якого стало визначення стану читання у цьому місті, ставлення до книги і шляхів поширення інформації. В анкетуванні прийняло участь 317 учнів 9-11 класів з 7 шкіл міста.

Кожен з учасників отримав анкетний аркуш для опрацювання.

Починається анкета зі звернення до читача. Нагадується відомий вислів: Хто володіє інформацією, ой володіє Всесвітом». Головна увага у зверненні була приділена психологічним особливостям юнацького віку (бажанню вивчити світ навколо себе, приносити собі та іншим максимальну користь).

Перше запитання (Чим ти любиш займатися у вільний час?) має на меті з'ясувати, яке місце у вільному часі юнацтва даного регіону займає читання.

Більше місце у вільному часі підростаючого покоління займає прослуховування музики (64%). До речі, варто зазначити, що слухає молодь музику не тільки у вільний час, але під час уроків, або замість уроків. Друге місце займає спілкування з друзями (61%)., проведення часу в Інтернеті (47%) та допомога батькам (30%). Тільки 91 учасник анкетування (29%) приділяють значне місце читанню. Хоча можна припустити, що частина часу, який учні використовують для роботи в Інтернеті припадає на читання.

Саме визначенню місця читання під час користування Інтернетом присвячено друге запитання. Воно пропонує читачам визначитись, чим вони займаються в Інтернеті. Серед варіантів відповідей спілкування з друзями, читання книг, підготовка до уроків, ігри, перегляд фільмів, сайтів. Потрібно зазначити, що кожен із запропонованих пунктів потребує здійснення процесу читання в тому чи іншому

ступеню. Спілкування з друзями в соціальних мережах вимагає читання. Теж саме відбувається й під час перегляду фільмів (тітри), сайтів, ігр (умови).

Аналіз анкет показав наступні результати:

спілкування з друзями — 78%;

перегляд фільмів — 62%;

підготовка до уроків — 38%;

перегляд сайтів в Інтернеті — 22%;

читання книг — 21%;

комп'ютерні ігри — 34%;

Окремо учнями був виділений розділ “прослуховування музики” - 4%.

2% учнів зазначило, що Інтернетом взагалі не користуються.

Таким чином під час користування Інтернетом переважає розважальна сфера (друзі, ігри, фільми, музика, сайти). Інформація впливає візуально, аудіально. Але тільки під час підготовки до уроків та читання книг відбувається більш серйозне знайомство з предметом дослідження. Перегляд фільмів дає задалегідь визначення ставлення до інформації. І тільки читання дає простір для розвитку уяви.

Звідси витікає третє запитання (Скільки часу ти витрачаєш на читання?), мета якого визначити яке місце відводиться читанню у часових межах. Учасники анкетування дали наступні відповіді:

весь вільний час — 11%;

тільки під час уроків — 17%;

під час виконання домашніх завдань — 27%;

кілька годин на тиждень — 34%;

кілька годин на місяць — 5%;

зовсім не читають — 5%.

Результати дослідження показали, що учні у своїй більшості знаходять час для читання, розуміючи під цим вдумливу роботу над змістом художнього та наукового твору, не менш кількох годин на тиждень. Нажаль дехто читає тільки під час уроків (71%). Цієї кількості значно менше ніж тих, хто робить це весь вільний час (11%). Найбільший процент (34%) відноситься до читання кілька годин на тиждень. Можна вважати це не поганим результатом, тому що заняття в школі, гуртках займають багато часу у старшокласників, віднімаючи можливість знайти вільний час.

Як раз наступне запитання (Читаєш ти крім того, що задають в школі?) і прагне з'ясувати це. Результати дослідження показали, що 39% опитаних читають крім того, що задають у школі у вільний час. 19% - знаходять його незалежно від наявності вільного часу.

Наступне питання (Що впливає на твій вибір у пошуці книг?) повинно було визначити мотивацію до читання у старшокласників. Найбільш високий процент має інтерес до теми (31%). Порадами батьків користуються у виборі книг 12% опитаних. Проявляють інтерес до автора твору 18%, до модної книги 11%, розширюють свій кругозір 18%, використовують для навчання – 24%. 7% опитаних вважають важливим зовнішнє оформлення книги. І тільки 5 % (17 учнів) зазначили, що їм байдуже, що читати. 15% анкетованих звертають увагу на освітні можливості книг.

Таким чином, на більшу частину анкетованих активно впливають зовнішні фактори (друзі, батьки, рівень популярності в державі та у світі). І тільки незначний процент обирає книги за зовнішнім оформленням. Більша частина обирає книги за тематичною приналежністю. Це має як позитивні, так і негативні наслідки З одного боку учні залишаються вірними книгам певного напрямку (про війну, про любов,

про дружбу). З іншого – часто залишається поза увагою особистість автора. Твори, обрані за цим принципом частіше за все читаються заради гарного проведення вільного часу і забуваються коли з'являється інша книга. За жанровою приналежністю учнів віддають перевагу пригодницькій літературі (38%) та фантастиці і фентезі, що пов'язано з психологічними особливостями юнацького віку повного суперечностей.

22% приділяє увагу детективам. 18% читають історичні твори, 14% - твори філософського змісту, 13% - енциклопедії, 11% - поезію, 3% - твори релігійного змісту. Обрані жанри дають можливість змоделювати своє ставлення до навколишнього світу.

В запитанні «В яких форматах ти як правило читаєш?» пропонується обрати традиційний чи електронний формат. Традиційний формат (читання звичайних книг, журналів) обрало 51% опитаних. 57% анкетованих обрали електронний формат. Більша частина опитаних обрала одночасно і традиційний, і електронний формати. Частіше за все у данному випадку ці книги бралися для читання в мережі Інтернет, а не у вигляді електронної книги.

Різноманітним є спосіб читання творів з мережі Інтернет. Це й персональний комп'ютер (33%), і ноутбук (21%), і планшет (30%), і мобільний телефон (29%). Тільки 4 % зазначило, що не використовують електронний формат для читання. Отже технічні можливості для читання старшокласники мають.

Найчастіше юнацтво знаходить книги для читання в Інтернеті (57%). Значно нижчі показники у бібліотек, домашніх бібліотек, магазинів. Це

Домашня бібліотека – 14%;

Бібліотека – 20%;

Магазин – 10%;

Інші люди – 15%.

Така велика різниця не завжди свідчить про відсутність потрібної літератури у вищезазначених місцях. Сучасні магазини активно поповнюються літературою (особливо в обласних центрах). Рівень та якість поповнення бібліотек та домашніх бібліотек залежить від суто індивідуальних можливостей. Крім того за останні десятиріччя старшокласники разучилися користуватися бібліотеками та книжковими магазинами. Звичайно про всю молодь мова не йде. Але тієї масовості, яка була у 70-80 роки немає. Завдяки Інтернету можна знайти потрібну літературу не виходячи з дому, «взяти» її на невизначений термін.

Таким чином, читацька діяльність юнацтва у наш поступово трансформується під впливом новітніх технологій. Змінюються і особливості читацької поведінки цієї вікової групи.

1. Особливості читацької поведінки юнацтва на початку XXI століття (підсумки анкетування старшокласників шкіл м. Лозова)

Слайд 1.

Читання з незапам'ятних часів було важливим елементом високого розвитку як особистості, так і суспільства в цілому. Воно впливало на інтелект людини, давало їй життєві орієнтири, розвивало уявлення, готувало до ефективної участі у соціальному, релігійному, культурному і політичному житті. Воно змушувало по-новому дивитися на світ. Це було до недавнього часу. Адаже в останні десятиріччя людство зіткнулося з проблемою нечитання або читання від випадку до випадку.

Слайд 2.

Актуальними стали наступні проблеми:

- зниження інтересу населення до друкованої преси;
- зростання невимогливості смаку і переваг в області читання;
- зниження рівня освіченості населення;
- зміщення видавничої політики в бік випуску літератури зниженою (з точки зору складності форм і змісту) інформаційної цінності;
- зростання суто розважальної складової читання і прагнення людей (особливо молодших поколінь) звести до мінімуму витрати інтелектуальних зусиль під час читання.

Це неминуче веде до швидкої культурної деградації суспільства, до зниження рівня загальнокультурної та професійної компетентності населення, до нездатності зрозуміти й прийняти не лише інші культури, але і незнайомі області власної культури, що загрожує накопиченням невирішених проблем у суспільстві і навіть наступними соціальними заворушеннями та вибухами (оскільки некомпетентні громадяни не вміють адекватним чином ні визначити, ні сформулювати соціально значущі проблеми, ні знайти шляхи їх вирішення).

Не менш важливим є значення читання для підростаючого покоління та молоді. Від того, що і як читають молоді, залежить, який моральний потенціал вони принесуть у доросле життя.

Слайд 3.

На читацьку діяльність юнацтва впливати можуть наступні фактори:

- суспільні зміни, пов'язані з працею, навчанням, суспільною діяльністю;
- зміни у внутрішньому світі, переживання, цінності;
- стан здоров'я;
- особисте та сімейне життя;
- дозвілля, спілкування, хобі.

Слайд 4.

На думку Казарінової І.Н. Важливо знайти опори, на які читач може і повинен опертися.

Серед них вона виділяє

- опору на власні потреби та інтереси;
- опору на ті твори, які були пов'язані з емоційно окрашеними подіями

- життя;
- опора на улюблені з дитинства твори;
- опора на референтне читацьке оточення.

Статус книги у наш час залишається високим. Крім того навколо Інтернету створюється нова читацька віртуальна еліта, яка отримує вільний доступ до електронних каталогів, повнотекстових баз традиційних бібліотек всього світу, а також до електронних бібліотек, широко представлених в Інтернеті.

Слайд 5.

Заслужують на увагу проекти, які проводилися і проводяться в Україні. Так в 2009 році, оголошеним роком молоді, в ХДНБ ім. В. Г. Короленка з метою привернення уваги громади м. Харкова до проблеми читання молоді, було започатковано регіональний дослідницький проект під девізом «Час читати!» Основна мета проекту полягала в стимулюванні інтересу молоді до читання.

Основним інструментарієм стала анкета з 6 запитань, пов'язаних із проблемами молодіжного читання.

Опрацювання анкет показало, що молодь Харкова продовжує читати. На першому місці у них залишається читання для душі, на другому – нормативно-прагматичне. Молодь цікавиться психологією, культурою, мистецтвом, історією, філософією. Для більшості опитаних книга залишається найбільш актуальним і цінним джерелом інформації.» В той же час дослідження засвідчило різноманітність джерел, з яких харків'яни отримують необхідні для себе відомості, до них входить й Інтернет. Книги беруть в бібліотеках (у тому числі в домашніх), у друзів, в мережі Інтернет.

Художня література, представлена як класиками, так і сучасними українськими, російськими і зарубіжними письменниками, такими як С. Жадан, Л. Лузіна, Г. Пагутяк, Д. Браун, С. Майер та ін. До п'ятірки найбільш популярних авторів увійшли: М. Булгаков, П. Коельо, Л. Толстой, Е. М. Ремарк і Дж. Роулінг.

Слайд 6

Відбуваються дослідження і в нашому місті Лозова.

Протягом поточного навчального року (2013-2014) серед учнів шкіл м.Лозова Харківської області було проведено анкетування, метою якого стало визначення стану читання у цьому місті, ставлення до книги і шляхів поширення інформації. В анкетуванні прийняло участь 317 учнів 9-11 класів з 7 шкіл міста.

Кожен з учасників отримав анкетний аркуш для опрацювання.

Починається анкета зі звернення до читача. Нагадується відомий вислів: Хто володіє інформацією, той володіє Всесвітом». Головна увага у зверненні була приділена психологічним особливостям юнацького віку (бажанню вивчити світ навколо себе, приносити собі та іншим максимальну користь).

Слайд 7

Перше запитання (Чим ти любиш займатися у вільний час?) має на меті з'ясувати, яке місце у вільному часі юнацтва даного регіону займає читання.

Більше місце у вільному часі підростаючого покоління займає прослуховування музики (64%). До речі, варто зазначити, що слухає молодь музику не тільки у вільний час, але під час уроків, або замість уроків. Друге місце займає спілкування з друзями (61%)., провадження часу в Інтернеті (47%) та допомога

батькам (30%). Тільки 91 учасник анкетування (29%) приділяють значне місце читанню. Хоча можна припустити, що частина часу, який учні використовують для роботи в Інтернеті припадає на читання.

Слайд 8.

Саме визначенню місця читання під час користування Інтернетом присвячено друге запитання. Воно пропонує читачам визначитись, чим вони займаються в Інтернеті. Серед варіантів відповідей спілкування з друзями, читання книг, підготовка до уроків, ігри, перегляд фільмів, сайтів. Потрібно зазначити, що кожен із запропонованих пунктів потребує здійснення процесу читання в тому чи іншому ступеню. Спілкування з друзями в соціальних мережах вимагає читання. Теж саме відбувається й під час перегляду фільмів (тітри), сайтів, ігр (умови).

Аналіз анкет показав наступні результати:...

Таким чином під час користування Інтернетом переважає розважальна сфера (друзі, ігри, фільми, музика, сайти). Інформація впливає візуально, аудіально. Але тільки під час підготовки до уроків та читання книг відбувається більш серйозне знайомство з предметом дослідження. Перегляд фільмів дає заздалегідь визначення ставлення до інформації. І тільки читання дає простір для розвитку уяви.

Слайд 9

Звідси витікає третє запитання (Скільки часу ти витрачаєш на читання?), мета якого визначити яке місце відводиться читанню у часових межах. Учасники анкетування дали наступні відповіді: ...

Результати дослідження показали, що учні у своїй більшості знаходять час для читання, розуміючи під цим вдумливу роботу над змістом художнього та наукового твору, не менш кількох годин на тиждень. Нажаль дехто читає тільки під час уроків (71%). Цієї кількості значно менше ніж тих, хто робить це весь вільний час (11%). Найбільший процент (34%) відноситься до читання кілька годин на тиждень. Можна вважати це не поганим результатом, тому що заняття в школі, гуртках займають багато часу у старшокласників, віднімаючи можливість знайти вільний час.

Слайд 10

Як раз наступне запитання (Читаєш ти крім того, що задають в школі?) і прагне з'ясувати це. Результати дослідження показали, що 39% опитаних читають крім того, що задають у школі у вільний час. 19% - знаходять його незалежно від наявності вільного часу.

Слайд 11

Наступне питання (Що впливає на твій вибір у пошуці книг?) повинно було визначити мотивацію до читання у старшокласників. Найбільш високий процент має інтерес до теми (31%). Порадами батьків користуються у виборі книг 12% опитаних. Проявляють інтерес до автора твору 18%, до модної книги 11%, розширюють свій кругозір 18%, використовують для навчання – 24%. 7% опитаних вважають важливим зовнішнє оформлення книги. І тільки 5 % (17 учнів) зазначили, що їм байдуже, що читати. 15% анкетованих звертають увагу на освітні можливості книг.

Таким чином, на більшу частину анкетованих активно впливають зовнішні фактори (друзі, батьки, рівень популярності в державі та у світі). І тільки незначний процент обирає книги за зовнішнім оформленням. Більша частина обирає книги за

тематичною приналежністю. Це має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку учні залишаються вірними книгам певного напрямку (про війну, про любов, про дружбу). З іншого – часто залишається поза увагою особистість автора. Твори, обрані за цим принципом частіше за все читаються заради гарного проведення вільного часу і забуваються коли з'являється інша книга. За жанровою приналежністю учнів віддають перевагу пригодницькій літературі (38%) та фантастиці і фентезі, що пов'язано з психологічними особливостями юнацького віку повного суперечностей.

Слайд 12

22% приділяє увагу детективам. 18% читають історичні твори, 14% - твори філософського змісту, 13% - енциклопедії, 11% - поезію, 3% - твори релігійного змісту. Обрані жанри дають можливість змоделювати своє ставлення до навколишнього світу.

Слайд 13

В запитанні «В яких форматах ти як правило читаєш?» пропонується обрати традиційний чи електронний формат. Традиційний формат (читання звичайних книг, журналів) обрало 51% опитаних. 57% анкетованих обрали електронний формат. Більша частина опитаних обрала одночасно і традиційний, і електронний формати. Частіше за все у даному випадку ці книги бралися для читання в мережі Інтернет, а не у вигляді електронної книги.

Слайд 14

Різноманітним є спосіб читання творів з мережі Інтернет. Це й персональний комп'ютер (33%), і ноутбук (21%), і планшет (30%), і мобільний телефон (29%). Тільки 4 % зазначило, що не використовують електронний формат для читання. Отже технічні можливості для читання старшокласники мають.

Слайд 15

Найчастіше юнацтво знаходить книги для читання в Інтернеті (57%). Значно нижчі показники у бібліотек, домашніх бібліотек, магазинів.

Така велика різниця не завжди свідчить про відсутність потрібної літератури у вищезазначених місцях. Сучасні магазини активно поповнюються літературою (особливо в обласних центрах). Рівень та якість поповнення бібліотек та домашніх бібліотек залежить від суто індивідуальних можливостей. Крім того за останні десятиріччя старшокласники розучилися користуватися бібліотеками та книжковими магазинами. Звичайно про всю молодь мова не йде. Але тієї масовості, яка була у 70-80 роки немає. Завдяки Інтернету можна знайти потрібну літературу не виходячи з дому, «взяти» її на невизначений термін.

Таким чином, читацька діяльність юнацтва у наш поступово трансформується під впливом новітніх технологій. Змінюються і особливості читацької поведінки цієї вікової групи.